

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства

Випуск 13

Засновано у 2003 році

Рівне – 2013 рік

ББК 71.0
А 43
УДК 008: 168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю. Л. – доктор філософських наук, професор Київського університету ім. Б.Грінченка

Баканурський А.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент РДГУ (відповідальний секретар)

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук професор Луцького інституту розвитку людини «Україна»

Жилюк С.І. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Коваль Г.П. – доктор педагогічних наук, професор РДГУ

Кралуок П.М. – доктор філософських наук, професор НУ «Острозька академія»

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Кушнарєнко Н.М. – доктор педагогічних наук, професор ХДАК

Поніманська Т.І. – кандидат педагогічних наук, професор РДГУ

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор РДГУ

Стоколос Н.Г. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Троян С.С. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Костюк Л.К. – кандидат історичних наук, доцент РДГУ

Швецова –Водка Г.М. – доктор історичних наук, професор РДГУ

Яремко – Супрун Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевська Р. А. – доктор філологічних наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки

Брилін Б.А. – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник випуску – **проф. Виткалов В. Г.**

ISBN 978-966-8124-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат, відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.11.2013 р.)

Свідство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р. Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08. 2009 р.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

УДК :78(091)

М.О. Мирончук –
магістрантка РДГУЖ. Д. Даюк –
канд. пед наук., доц, факультету мистецтв РДГУ

МУЗИЧНЕ ВИКОНАВСТВО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ І ХУДОЖНЬО-ТВОРЧЕ ЯВИЩЕ : ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Тема «Музичне виконавство як соціокультурне і художньо-творче явище» привертає увагу актуальністю. Лише пізнання й усвідомлення сутності загальнолюдських духовних і культурних цінностей, засвоєння досягнень світової, передусім європейської гуманітарної науки, цілеспрямовані дослідження особливостей функціонування і розвитку явищ культури в середовищі є необхідною умовою подальшого прогресивного розвитку національної культури. Одним із таких явищ є музичне виконавство – єдиний засіб, за допомогою якого музика матеріалізується в об'єктивній (звуковій) реальності, виявляється в усій своїй видовій, стилістичній і жанровій різноманітності, стає об'єктом сприймання і почуттєво-емоційного переживання і виконує притаманні їй соціальні функції.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що реалізація художнього задуму композитора є прерогативою виконавця, який виступає як творець справжнього буття музики.

Останніми роками суттєво активізувався процес дослідження виконавських проблем. У більшості наукових робіт виконавське мистецтво постає як сфера «вторинної, відносно самостійної творчості» (Є. Гуревич) і розглядається в аспекті інтерпретації композиторського тексту. Разом із тим, діяльність музиканта-виконавця завжди зорієнтована на спілкування зі слухачем. Відтворення задуму композитора в його реальному звучанні, пошуки відповідності між реальним та віртуальним (нотний текст) стають шляхом виявлення у художній творчій практиці настроїв своєї доби, власних інтенцій. Це надає композиторському продукту суспільного визнання, актуалізує його, дає йому життя. На цьому етапі функціонування музичного твору в художній культурі головна роль належить виконавцю. Однак творчий аспект виконавської діяльності донині залишається недостатньо дослідженим, що і обумовлює появу даної статті.

Музичне мистецтво складається з звуків, розташованих у певній послідовності. Музика, як суспільне явище, існує тільки в процесі її виконання. Лише реальне звучання може передати її виразні властивості, ідейно-художній зміст музичного твору. Музичній культурі нині актуальні більш широкі погляди на звук наприклад, А. Веберн писав: «Я вже запитував себе: який сенс займатися елементами музики? Сенс саме в тому, щоб за банальностями бачити безодні» [4; 8].

Культурологічний підхід до розуміння звуку вплинув на музикознавство та змусив у ХХ ст. активно звернутися до нього. Сучасне музикознавство, за словами В. Холопова, підійшло до вивчення тієї потреби в «відчутті звуку» (і композиторами, і виконавцям, і слухачами), «коли музичне значення зійшлося в ньому самому» [5; 2].

Виняткова культура значимість звуку стала основою наукової парадигми Дж. К. Михайлова, засновника школи музичної культурології та представником культурологічного музикознавства. Він розглядає звук як «самодостатнє явище, яке втілює в собі глобально-культурні, цивілізаційні та етнонаціональні особливості» [6; 107].

Е. Назайкінській підійшов до проблеми протилежних складових звуку з точки зору естетичного сприйняття його як нероздільної єдності звуку – тону – ноти і відповідно слухання його «в трьох вимірах слуху: перший це слух-дотик, другий – слух-переживання, третій – слух-мислення» [7; 3].

Музичному виконавству належить особливе місце у становленні й розвитку музичної культури, у функціонуванні музики в суспільстві як художнього явища. Його вивчали філософи античності й середньовіччя, аналізували теоретики музики і музиканти-практики доби класицизму і романтизму, дослідники різних гуманітарних наук ХХ ст. Сьогодні в Україні питання музичного виконавства розглядають фольклористи, дослідники історії музичного мистецтва, становлення виконавських шкіл, діяльності окремих виконавців та музично-виконавських колективів, виконавських технологій та інтерпретації музичних творів (В. Антонюк, В. Белікова, О. Бодіна, С. Грица, М. Давидов, Б. Деменко, А. Іваницький, О. Ільченко, Л. Касьяненко, Н. Кашкадамова, А. Кулієва, О. Маркова, В. Москаленко, В. Рожок, В. Сумарокова та ін.).

Дослідники розглядають переважно музичне виконавство як вид людської діяльності, художній або художньо-творчий процес, зумовлений стильовими, жанровими, художньо-виражальними, формоутворюючими чи техніко-виконавськими (технологічними) чинниками різних видів і форм вокального, інструментального та вокально-інструментального виконавського мистецтва.

Аналіз наукової літератури дозволив дійти висновку, що дослідження музичного виконавства започатковано філософами стародавньої Греції. Воно розширювалось і поглиблювалось у процесі

історичного розвитку музичної культури і в ХХ столітті досягло високого науково-теоретичного рівня. Виконавство розглядалось в контексті з'ясування сутності музики як виду мистецтва, опрацювання музичної теорії, а також безпосередньо як художньо-творча діяльність виконавця, проте як відносно самостійне соціокультурне і художнє явище не вивчалось. У контексті статті важливим є звернення до наукової спадщини стародавніх філософів, які опрацьовували музичну естетику античного світу і закладали підвалини теорії музики. У процесі аналізу з'ясовано, що вони торкалися питань виконавства, досліджуючи фізіологію звукового сприймання (Демократ); фізіологію звука та особливості сполучення різних звуків у співзвуччя (Аристотель); при формуванні теорії музики з урахуванням феномена реального слухання (Аристотель); у міркуваннях про корисність музики, її виховну роль, в оцінках звучання музики в трагедіях, на святах і в розвагах (Платон, Аристотель, Квінт Іліан, Климент Олександрійський); у дослідженнях історії музичних інструментів і розвитку виконавських шкіл авлентики та кіфаредії (Плутарх) тощо. Також було виявленим те що, в період раннього християнства музичне виконавство досліджувалось у двох напрямках: як компонент богослужіння і спосіб реалізації релігійно-виховних можливостей музики. Перший напрям не отримав наукового розвитку у зв'язку з уніфікацією церковного співу папою Григорієм I. Теоретики релігійної музики переважно слідували за виконанням канонізованих правил співу, різко критикували виконавські «вільності» співаків, інструментальне виконавство, утверджуючи хорове начало музичної культури. Другий напрям передбачав дослідження духовних засад співу (Климент Олександрійський, Іоанн Златоуст), суті правильного співу (Проспер Аквітанський, Василь Кесарійський), виховного ефекту співу псалмів, гімнів (Августин, Іоанн Златоуст).

Систематичні і цілеспрямовані спостереження музичного виконавства почалися лише в епоху Романтизму у зв'язку з розквітом оперного мистецтва, виходом на професійну сцену хорових і оркестрових колективів, виконавською діяльністю відомих композиторів і великої кількості гастролуючих співаків та інструменталістів-віртуозів. Критичні відгуки (позитивні чи негативні) містяться у статтях Р. Шумана, Ф. Ліста, Р. Вагнера, П. Чайковського, О. Серова, М. Лисенка, В. Стасова та інших відомих музикантів і критиків, а також рецензіях кореспондентів газет і журналів. Переважна більшість матеріалів – суб'єктивні враження щодо обдарованості, технічної підготовки, артистизму, індивідуальної манери виконавця без конкретного аналізу художньо-виконавського процесу. Проте, ці статті та рецензії сукупно відтворювали загальну картину музичного життя, показували рівень музичного виконавства і сприяли усвідомленню його як відносно самостійної галузі музичного мистецтва.

Теоретичні проблеми музичного виконавства, що охоплюють велику кількість питань щодо його стилю, пізнавально-творчих засад, технології і художньо-виражальних аспектів, розглядаються у працях А. Бірмак, Н. Гребенюк, М. Давидова, Б. Деменка, О. Катрич, Л. Касьяненко, І. Колодуб, Н. Кашкадамової, Г. Нейгауза. Також з'являються наукові праці, присвячені вивченню окремих видів виконавського мистецтва (Р. Безугла, Н. Зимогляд, А. Лашенко), висвітленню історичних аспектів становлення і розвитку виконавських шкіл, окремих видів, форм і жанрів виконавської діяльності (В. Антонюк, В. Апатський, Л. Гінзбург, М. Грінберг, М. Давидов, В. Стеценко, М. Черкашина), аналізу виконавської діяльності окремих диригентів, співаків, музикантів-інструменталістів присвячено роботи Б. Асаф'єва, М. Колесси, Д. Рабиновича, В. Рожка, С. Хентової та ін.

Окремий напрям осмислення музичного виконавства складають музично-педагогічні праці, в яких обґрунтовуються теоретико-методологічні засади формування виконавця, навчання співу, гри на різних інструментах, диригуванню (Л. Баренбойм, М. Давидов, К. Ігумнов, Л. Гінзбург, Г. Коган, І. Мусін).

На основі аналізу праць Г. Бичкова, Р. Грубера, А. Гуменюка, Г. Жураківського, Л. Корній, О. Лосєва, С. Уланової, Н. Шахназарової, В. Шестакова виявлено, що виконавство розвивалось у контексті історичної еволюції музичної культури від найпростіших способів і засобів інтонування до складних синтетичних форм музично-виконавської діяльності. Становлення європейської музики як виконавського мистецтва відбувалось у стародавній Греції, де вона використовувалась в озвученні культових творів (дифірамби, піани), поетичної лірики, в трагедіях, комедіях і розглядалась як важливий виховний засіб.

Основними видами виконавської діяльності були хоровий спів, вокальне соло і дует, інструментальне виконавство як супровід співу, драматичної дії, танців, гімнастичних вправ. Виконавцями були поети, драматурги, хористи, співаки-музиканти та інструменталісти. Характерними рисами стародавнього музичного виконавства були невіддільність від поетичних чи драматичних текстів і пластичних рухів; хорове звучання в унісон чи октаву; мелодекламація або речитатив в озвученні текстів; невіддільність інструментальної музики від вокальної.

Важливу роль у розвитку музичного виконавства відіграли численні змагання хорових колективів, солістів, музикантів-інструменталістів, які сприяли збільшенню кількості і складів хорових колективів,

появі віртуозів-інструменталістів і перших інструментальних ансамблів, а також діяльність мистецьких шкіл, найвідоміша з яких була на острові Лесбос.

У розвитку професійного виконавства значну роль відіграла християнська релігія, що створила церковну музику – складову богослужіння. Основою музики католицької церкви є григоріанський хорал. Уніфіковані (а з часом і канонізовані) піснеспіви з «антифонарію» папи Григорія I, побудовані на середньовічних ладах з використанням звуків рівної тривалості, являли собою аскетичне, відчужене звучання чоловічих голосів і не підлягали видозмінам чи розвитку. Проте григоріанський хорал не міг уникнути впливу масової музичної практики, урізноманітнювався і вдосконалювався.

Основними напрямками розвитку музики католицької церкви, що безпосередньо вплинули на еволюцію музичної культури в цілому і музичного виконавства зокрема, є: удосконалення і розвиток юбіляцій (орнаментальних імпровізацій), з яких вийшли середньовічні секвенції; розвиток троп (вставок у псалми чи хорали), що виявився у переході від простих мелодичних зворотів до великих побудов і зумовив появу літургійної драми; освоєння багатоголосся і поява складних поліфонічних творів, написаних для 4-6 голосів (меси Г. Машо, Г. Дюфе, Ж. Дебре, Дж. Палестини); залучення до богослужіння інструментальної музики, що відіграло значну роль у розвитку сольного, інструментально-ансамблевого та органного виконавства.

Значний екстенсивний і якісний розвиток музичного виконавства в епоху Відродження зумовлювався такими чинниками: освоєнням і впровадженням в музично-виконавську практику ідей і творчого методу «Нового мистецтва» («Ars nova»); появою нових поліфонічних шкіл у різних країнах і культурних центрах Європи; самостійним розвитком у країнах Європи численних жанрів світської музики; поширенням інструментальної музики і створенням нотної літератури для популярних інструментів (лютня, віола, скрипка, клавесин, орган); завершенням формування середньовічного оркестрово-ансамблевого стилю; виникненням опери і появою нового суб'єкта музично-виконавської діяльності – оперного співака, хору, оркестру, ансамблю, диригента.

Раннє Відродження висуває відомих майстрів духовної музики – органістів Ф. Ландіні, К. Паумана, а пізніше – А. Кабесона, Я. Свелінка, Д. Букстехуде. Великої популярності набувають композитори і видатні виконавці Д. Скарлатті (орган), У. Берд (вірджинал), Ж. Шамбоньєр і Ф. Куперен, які створили французьку школу гри на клавесині.

Розглядаючи особливості музичного виконавства щодо «об'єктивного» і «типового», слід наголосити на тому, що в епоху Відродження закінчується перший етап формування «жанрового» виконавця. Як свідчать першоджерела, музичне Бароко називають епохою концертного стилю, характеризуючи розповсюджений у той час принцип змагання (концертування) інструменталістів і вокалістів, оркестрових і хорових партій, оркестрів і хорів. Розвиткові виконавства цього періоду сприяли поява гомофонно-гармонічної фактури (кінець XVI ст.) і генерал-баса, пов'язаного з мистецтвом імпровізації. Велике значення для розвитку оркестрово-ансамблевого виконавства мало удосконалення інструментарію: на зміну середньовічним інструментам (фідель, ребек, поммер, позитив, спінет та ін.) прийшли повна скрипкова група і духові інструменти нового покоління (флейта, гобой, валторна, фагот).

Характеризуючи особливості розвитку музичного виконавства в епоху Класицизму, слід підкреслити важливість виходу на перший план скрипки і фортепіано як сольних і ансамблевих інструментів, удосконалення мистецтва співу «бельканто», формування «класичного» складу симфонічного оркестру (Й. Гайдн), становлення національних виконавських шкіл. Так, у різних європейських країнах з'являються видатні виконавці-віртуози: в Італії – засновники скрипкової школи А. Кореллі, Дж. Тартіні, Ф. Джемініані, Г. Пуньяні, Дж. Віотті; в Іспанії – лютніст Х. Маріна. У Франції формуються національні школи інструментальної музики (органна, лютнева, клавесинна, віольна), а в період розквіту класицизму – школа скрипалів, яку очолювали відомі виконавці Ж.-М. Леклер, П. Гавіньє, П. Байо, П. Роде, Р. Крейцер, і школа віолончелістів під керівництвом Ж. Дюпона і Л. Боккеріні.

Кардинальні зміни в музичному виконавстві відбулися в добу Романтизму, коли «час граючих творців» змінюється «часом творящих віртуозів», а постать виконавця-віртуоза уперше висунулась в авангард музичного руху (Т. Грум-Гржимайло). Н. Паганіні (скрипка) і Ф. Ліст (фортепіано) започаткували появу виконавців нової формації, які своєю віртуозною грою, надзвичайною силою художньо-емоційного впливу переносили увагу слухачів з музичного твору як такого на своє мистецтво інтерпретації. Показано, що у цей період відбувається подальший розквіт опери, хорового, оркестрового і камерного виконавства, з'являється сучасний диригент оркестру – інтерпретатор музичних творів.

Аналіз праць дослідників музичної культури XX ст. переконує, що музичне виконавство того історичного періоду досягло високого художнього рівня і стало складовою духовного життя суспільства.

Свідченням цьому є широка мережа філармонічних установ, музичних театрів, велика кількість професійних музикантів, хорів та оркестрів; інтенсивна концертна діяльність солістів і творчих колективів; масовий випуск різноманітної нотної літератури; виробництво якісних музичних інструментів; розгалужена система професійної підготовки співаків, музикантів-інструменталістів і диригентів. Музичне виконавство ХХ ст. відображало складні процеси, що проходили в музичній культурі. Зокрема, воно пропагувало твори композиторів, які розвивали традиції класичної музики і пошукачів нових виражальних засобів у царині ладо-тональних систем, формоутворення і стилістики – представників численних течій модернізму та авангардизму. Висовується плеяда видатних майстрів в усіх видах, формах і жанрах музично-виконавської діяльності. Репертуар у більшості виконавців і колективів стає надзвичайно різноманітним, з'являється тип універсального інтерпретатора, який вільно почуває себе в музиці різних епох, стилів і жанрів.

Що стосується сутнісних ознак і структури музичного виконавства, - то виявлено основні ознаки і властивості виконавства як відносно самостійного явища музичної культури та особливості його будови і функціонування як художньої системи. *Отже:*

Дослідження музики було започатковано в часи давньогрецької цивілізації, яке, поступово розширюючись та поглиблюючись у процесі історичного розвитку європейської музичної культури, та досягло високого наукового рівня.

Становлення і розвиток музичного виконавства пов'язані з історичними процесами розвитку цивілізації, духовності та культури і зумовлювалися особливостями виявлення і використання музики в суспільному житті і побуті античного світу, середньовіччя, епох Відродження, Бароко, Класицизму, Романтизму, часів зародження численних модерністичних та авангардистських течій, у соціокультурному просторі сучасності.

Музичне виконавство є відносно самостійним явищем музичної культури, що репрезентує всю музично-виконавську практику і функціонує як цілісна система. Численні види і форми музично-виконавської діяльності, перебуваючи в органічних системних зв'язках і взаємовпливах, сукупно забезпечують всебічне виявлення музичного мистецтва в усій його видовій, стилістичній і жанровій різноманітності, успішне виконання ним конкретних функцій відповідно до соціальних та індивідуальних інтересів і потреб.

Список використаної літератури:

1. *Алексеев Э. Е.* Раннефольклорное интонирование : звуковисотный аспект / Э. Е. Алексеев. – М. : Сов. композитор, 1986. – 240 с.
2. *Библер В. С.* От наукоучения к логике культуры : два философских введения в XXI век / В. С. Библер. – М. : Политздат, 1990. – 414 с.
3. *Виноградов В. С.* Музыка Советского Востока / В. С. Виноградов. – М. : Сов. композитор, 1968. – 236 с.
4. *Еолен И. Р.* Очерки арабской музыки / И. Р. Еолен. – М. : Музыка, 1977. – 192 с.
5. Звучат музыкальные инструменты : Киргизия СМ 01843-44.
6. *Конев В. А.* Онтология культуры / В. А. Конев. – Самара : Изд-во Самарской гуманит. акад., 1990. – 178 с.
7. *Овсянников М. Ф.* История эстетической мысли / М. Ф. Овсянников. – М. : Высш. шк., 1984. – 336 с.
8. *Яковенко С.* Парадоксы вокальной школы / С. Яковенко // Музыкальная академия, 1998. – № 12. – С. 155–160.

Резюме

Простежено історичні етапи розвитку музичного виконавства як соціокультурного і художнього явища, розкрито проблемі вивчення музично-творчого процесу доробку композиторів і виконавських традицій у жанрі інструментальної музики. Розкрито сутність соціальної і творчої природи музичного виконавства, виявлено закономірності і тенденції його становлення, розвитку та наукового вивчення в контексті історичних соціокультурних процесів.

Ключові слова: соціокультурний, художньо-творчий, техніко-виконавський, музично-теоретичний, чуттєво-емоційний.

Summary

Muronchuk M. O. Musical performance as sociocultural and the artistically-creative phenomenon: historical aspect

The historical stages of development of musical performance are traced as the sociocultural and artistic phenomenon, it is exposed to the problem of study of musically-creative process of work of composers and

performance traditions in the genre of instrumental music. Essence of social and creative nature of musical performance is exposed, conformities to law and tendencies of his becoming, development and scientific study are deduced in the context of historical sociocultural processes.

Key words: *Socio-cultural, artistic, creative, technical, executive, musictheory, sensory- emotional.*

Надійшла до редакції 29.12.2013 р.

УДК 372/477

Л.М. Білозуб –

доц.кафедри акторської майстерності Запорізького нац. ун-ту

ПІСЕННА ТВОРЧИСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Музичне мистецтво, впливаючи на емоційно-почуттєву сферу свідомості людини, сприяє її концентрації її думок та волі у конструюванні естетичного ідеалу. У вокальній музиці вагомішого значення набув жанр масової пісні – найпоширенішої форми народної творчості, в якій органічно поєднані поетичний текст і мелодія. Музичне мистецтво володіє низкою рис, що виділяють його як особливу форму людської життєдіяльності. Пісні мають на меті поєднання в собі певних соціальних цілей: соціальну дію на людину, можливість дати їй естетичну насолоду, принести радість спілкування з мистецтвом і викликати відповідну реакцію почуттів і думок, залишити слід у духовному світі особистості, тобто закликати суспільство не лише до відображення, а й до перетворення світу. Тому цілком незаперечним є вплив музики на формування різних сторін особистості, включаючи й національну свідомість. Сприймаючи традиційну народну музику українська людина прагнула глибше пізнати свою історію свого історію, поетично сконцентровану у думках та піснях [5; 138]. За зауваженням О. Вишневського, вивчення вітчизняної історії у поєднанні з засвоєнням скарбів рідної мови, звичаїв і традицій, й особливо народної пісні, стало благодатним для справи культивування так званого «стихійного патріотизму» [2; 6-7].

Церковнослужбові пісенспіви й історичні пісні, виконувані кобзарями та лірниками, відігравали вагомий роль у духовній культурі українського народу. Народна пісня для Малоросії, в оцінці М. Гоголя – це все: поезія, історія і батьківська могила. «Изложение песен...», – зазначав класик російської літератури й славетний син українського народу, – *почти всегда драматическое – признак развития народного духа и деятельной, беспокойной жизни, долго обнимавшей народ* [3; 13]. І. Франко зауважував, саме перлини пісенного народного епосу «виховували нові покоління, впливаючи в них з материнським молоком того самого геройського духу, котрим жили батьки» [8; 21].

Досліджуючи українську народну пісню часів Київської Русі, харківський культуролог і педагог Г. Ващенко підкреслює сконцентровані у ній культурно-ментальні цінності: глибокий патріотизм, любов і пошану до батьків і свого роду, кохання й дружбу, усвідомлення людської честі і гідності, любов до праці, непереможне прагнення до волі й ненависть до рабства, віру в Бога [1; 121-138].

Незважаючи на постійний інтерес до цього напрямку дослідження, в усі часи української музичної історії, слід констатувати актуальність вивчення феномену української пісні. Тому метою представленої статті є обґрунтувати місце пісенної творчості як джерела української музичної культури.

Народна пісня, закорінена в язичницьку давнину українства й увібрала традиції ще дохристиянських часів, пізніше правдиво відобразила тернистий шлях історії нашого народу, його надії й сподівання, здобутки та втрати. Співучість нашого народу споконвіку творила його веселу й ліричну вдачу. Пісенно-поетичний фольклор став оберегом звичаїв і традицій й запорукою художньо-інтелектуального зростання нації. Минуле і сучасне, фольклорне й академічне, взаємодіючи у композиторській творчості та виконавстві, сприяли становленню потужної духовної традиції. З народної пісні, збагаченої духовними цінностями християнства, постала композиторська творчість М. Березовського, Д. Бортнянського і А. Веделя, які залишили прекрасну хорову спадщину. З духовних творів М. Березовського особливо популярні «Вірую», концерт «Не отвержи мене во время старости», низка «причасних стихирів». Сила релігійного почуття разом із простотою, внутрішня гармонія поєднання музики і слова, новизна форми у побудові духовних концертів й висока техніка – такими є основні прикмети творчості цього, драматичної долі, українського композитора. Духовні концерти М. Березовського примножили традиції української народнопісенної й професійної творчості. А. Ведель (1767-1806 рр.) вважався консерватором у музиці, не визнавав панування італійського стилю в музиці і сповідував передусім українські музичні традиції. У київській період життя його особливо приваблювали духовні розспіви Києво-Печерської лаври. На творчість А. Веделя (12 духовних концертів та ін.) значно вплинуло українське виконавське вокальне мистецтво.

Величезна музична спадщина М. Лисенка (композитор написав сотні творів) надала потужного стимулу у подальшому розвитку українського національного мистецтва. Започаткувавши або творчо розвинувши різноманітні музичні жанри, М. Лисенко став засновником могутнього національного

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція в м. Рівне в системі наукової творчості України	3
Виткалов С.В., Виткалов В.Г. Тенденції наукового пошуку в сучасній Україні крізь призму ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурний простір України у розмаїтті виявів» (м. Рівне)	5
<i>РОЗДІЛ І.</i>	
<i>ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРИ</i>	9
Ігнатов С.О. Формування ієрархії цінностей людини як процес гармонізації буденного світогляду	9
Новоселецький М.Ю. Квантова фізика як феномен культури	13
Ясінський М.М. До питання формування енергетичної теорії культури	17
Радзівський В.О. Про класифікацію українських субкультур у період фашистської окупації	19
Мирончук М.О., Даюк Ж.Д. Музичне виконавство як соціокультурне і художньо-творче явище : історичний аспект	25
Білозуб Л.М. Пісенна творчість як джерело української музичної культури.....	29
Чорна К.В. Телебачення та його вплив на масову свідомість	33
<i>РОЗДІЛ ІІ.</i>	
<i>РЕГІОНАЛЬНА КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА</i>	38
Курочкін О.В. Масові свята Німеччини : від тоталітаризму до демократії	38
Карпова О.Л., Магеря О.П. Традиції розвитку масового свята в Україні	41
Охманюк В.Ф. Соціально-історичний та культурний розвиток Черкаської Звенигородщини: сіл Моринці та Шевченкове – малої батьківщини Т. Шевченка	45
Кузьмик О.М. УНР періоду Директорії: спроба державного перевороту в м. Рівному В. Оскілком	49
Підцерковна Я.Й. Традиційний дитячий одяг у родильній обрядовості населення Західного Полісся	52
Павлуш К.О. Особливості знакової системи купальської традиції	58
Безик Г.І. Народне вбрання Великоберезнянського району та с. Люта в Закарпатті у міжвоєнний період (художньо-стилістичні особливості, культурні взаємовпливи)	61
Дзвінка Т.Р. Зародження саксофонового виконавства на Рівненщині (30 – початок 60-х років ХХ століття)	65
Кучина Н.І. Поширення книги в сучасній Україні: регіональний аспект	69
Ковальчук Р. В., Омельчук І.С. Формування архітектурно-планувальної структури Театральної площі міста Рівне у 1950-х рр.	75
Волчек О.А. Суспільно-культурні процеси в хоровому мистецтві Чернігівщини на зламі 80-90-х років ХХ століття	77
Глушук О. Г., Соїч В. Торгово-розважальні центри як сучасні заклади організації дозвілля громадян (на прикладі м. Рівне)	81
Міненко Т. Постать Людвіга Котлара у розвитку музичної освіти Рівненщини	83
Мартинюк Т. Особливості експерименту в дозвіллевій сфері крізь призму діяльності культурно-дозвіллевих комплексів	86

РОЗДІЛ III.

<i>МИСТЕЦТВО В РОЗМАЇТТІ ВИЯВІ</i>	90
Мельничук А. Українська православна церковна музика в її національному самовияві	90
Корольчук В.А. Скрипкове мистецтво ХХ століття у контексті еволюції інструмента та виконавських проблем	93
Сахарчук Р.В. Принцип еклетики в народно-оркестровому репертуарі	96
Старовойт С.Л. Питання перекладення барокової музики для баяна: Концерт f-moll з циклу «Пори року» (ч. I) А. Вівальді	100
Заруцька Л.В. Жанрово-стильові особливості джазу та їх відлуння в творчості композиторів академічного напрямку ХХ ст.	104
Янчук Н.М. Український джаз на сучасному етапі	108
Любченко С.В., Даюк Ж.Ю. Сучасні рок-фестивалі в Україні : тенденції та перспективи розвитку	112
Верещук К.В. Особливості розвитку стилістики в естрадній музиці	115
Колеснікова Л.А. Сучасні тенденції розвитку концертно-камерного жанру	118
Корнунтук А. Мистецьке життя опери Дж. Верді «Отелло» на Львівській оперній сцені	123
Стасюк А. Київський камерний хор ім. Б. Лятошинського : етапи становлення, розвитку і творчих злетів колективу	127
Цюлюпа Н. Л., Сушко Б. Конкурси і фестивалі в процесі становлення музиканта - виконавця в баянному та акордеонному мистецтві	131
Брояко Н.Б. Виконавська культура бандуриста: проблеми артикуляції	134
Ясінський М.М. Українське наївне мистецтво : до витоків образності	138

РОЗДІЛ IV.

<i>ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ</i>	142
Кравченко Г.В., Піддубська І.В. Моделювання як метод пізнавальної діяльності студента	142
Скнар О.І. Психолого-педагогічна підготовка магістрів соціально-культурної сфери в контексті Болонського процесу	146
Сойчук Р.Л. Виховання національної гордості у юнацькому віці в сучасному культурному просторі	150
Русакова Л.І. Соціально-естетичне виховання студентів засобами культури та мистецтва	154
Тадля О.М. Удосконалення діяльності студентського клубу з організації молодіжного дозвілля	157
Чехуніна А.О. Психологічна установка в процесі формування музичного сприйняття у студентів спеціальності «Культурологія» при вивченні курсу «Історія музичного мистецтва»	161
Рєпін А. Поняття «Педагогічна майстерність» у працях сучасних науковців	166
Лабунець В.М. Специфіка формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики в процесі колективного народно-інструментального музикування	170
Гунько Н.О. Формування вокально-виконавської надійності педагога-музиканта як складової його професійної культури	173
Михнюк В., Черуха А.А. Молодь як суспільно-демографічна група: порівняльна характеристика двох епох	177

Ковальчук Л.О. Естетичні чинники виховання творчої особистості в коледжі	181
Цицирєв В.М. Диригентсько-оркестрова практика як складова виховання професійного музиканта: окремі психологічні аспекти	186
Крусь О. П. Музичний фольклор Волині в контексті підготовки майбутніх вчителів музики	190
Крижановська Т.І. Робота з підручником у курсі «Методика викладання художньої культури»	192
Крижановська Т.І., Шандалюк Т.В. Краща інформація як засіб активізації мислення підлітків в умовах уроків музичного мистецтва	195
Гайдейчук Н.О. Пісенний бандурний репертуар для дітей як науково-методична проблема	198
Манелюк Д.І. Формування балетмейстера-постановника на заняттях із дисципліни «Мистецтво балетмейстера»	201
Манелюк Е.В. Розвиток образного мислення у дітей на заняттях із хореографії: на прикладі молодшої групи зразкового ансамблю сучасного танцю «Діалог» КЗ «РМПК»	204
Глушук О. Г., Трохимчук М. Соціальні мережі як форма проведення дозвілля молоді	207
Дудка С.-Р. Українська культура в контексті впливу інших культур	209

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

*АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ВИПУСК 13

Наукове редагування, упорядкування і коректура – **проф. Виткалов В.Г.**
Комп'ютерний набір, верстка та макет – **доц. Виткалов С.В.**
Відповідальний за випуск – **Виткалов В.Г.**

Підписано до друку 29.11.2013. Замовлення № 152/1.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 24.5. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С.Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. 0 (362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. – Вип. 13 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2013. – 218 с.

Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

ISBN 978-966-8424-77-9

ББК 71.0
УДК 08: 168.522

Редакційно – видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12